

❖ בהריגת האשה כשישראל בא על גויה

ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקר את שניהם וגו' (במדבר כ"ה, ח').

ה"אור החיים" (כאן) כתב: "וידקר את שניהם וגו'. קשה, בשלמא דקירת איש ישראל כמשפט ההלכה (סנהדרין פ"א:) שקנאים פוגעים בו, אבל האשה אינה חייבת מיתה ואינה מצווה. ואם על הששת היותה אשת איש, לא היתה נהרגת על הספק. - ואפשר שדן בה משפט הבהמה, דכתיב (ויקרא כ', ט"ו) ואת הבהמה תהרגו, וכתיב (יחזקאל כ"ג, כ') אשר בשר חמורים בשרם.

מבאר דברמב"ם מפורש להדיא חירושו של ה"אור החיים"

א) הנה יסוד דברי ה"אור החיים" הנ"ל, כבר מפורש להדיא ברמב"ם (פ"ב מאיסורי ביאה הלכה י') שישראל הבא על הגויה נהרגת משום שבא לישראל תקלה על ידה. - ולפי זה נמצא דהאשה לא נהרגה מדין קנאים פוגעים בו, אלא נהרגה מעיקר דין תורה, כמו בהמה שבא עליה אדם שנהרגת מעיקר הדין, כיון שבא לישראל תקלה על ידה.

דברי הרמב"ם

דיעווי"ש ברמב"ם שכתב: "אבל ישראל הבא על הכותית, בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד, בין גדולה, בין פנויה, בין אשת איש, ואפילו היה קטן בן תשע שנים ויום אחד, כיון שבא על הכותית בזדון, הרי זו נהרגת, מפני שבא לישראל תקלה על ידה כבהמה. ודבר זה מפורש בתורה, שנאמר (במדבר ל"א, ט"ז) - ויהי הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, וכל אשה יודעת איש למשכב זכה הרוגו". עכ"ל.

דברי ה"מגיד משנה"

ב) והנה ה"מגיד משנה" (שם) כתב: "אבל ישראל הבא על הכותית וכו', זה לא מצאתי מבואר, והפסוק הזה אינו מוכרח, דהתם אפילו לא נבעלה, כיון שהיו ראויות לביאה היו נהרגות, כמו שמפורש ביבמות בפרק הבא על יבימתו (ס:), ויהיה הטעם מפני שעל ידיהן עבדו ישראל לפעור ומתו מהם רבים. ומה שכתב בסנהדרין פרק ארבעה מיתות (נ"ה) גבי בהמה שהיא נסקלת משום שבאה תקלה לישראל על ידה, ושקיל וטרי התם אי נסקלת בקלין בלא תקלה, היינו בבהמה, אבל בכותית לא אשכחן. ואיכא למימר שדעת רבינו, דכיון דבנשי מדין אשכחן דאפילו ראויות לביאה נהרגו משום שבאת תקלה על ידן, איכא למילף מינייהו בעלמא בנבעלה במזיד". עכ"ד.

קושיית ה"אבי עזרי"

ג) ובספר "אבי עזרי" (פ"ב מאיסורי ביאה ה"י) הביא את דברי ה"אור החיים" (כאן) שכתב שכזבי נהרגה מפני שבאה תקלה על ידה. והיינו ממש"כ הרמב"ם הנ"ל, דמהאי טעמא גם הנבעלת נהרגת. והקשה ה"אבי עזרי", דלכאורה לפי זה היאך הותר לפנחס להרגה בלא בית דין של עשרים ושלה, והרי בהמה הנרבעת לאדם שנהרגת מדין תקלה, נהרגת דוקא בבית דין של עשרים ושלה.

ביאור ה"אגרות משה"

ד) ובתשו' "אגרות משה" (אהע"ז ח"א סימן ל"ח) עמד בקושיא הנ"ל, וחידש על פי זה דבאמת הנבעלת נהרגת מתרי טעמים, גם מדין קנאים פוגעים בה, וגם מחמת שנעשית תקלה. - ולפי זה ביאר ה"אגרות משה", דמה שנהרגת מדין קנאים, הוא דוקא בשעת מעשה, ואז לא בעינן בית דין, כיון שאז נהרגת כמו הבועל שנהרג על ידי הקנאי בלא הוראת בית דין. אך בנבעלת יש דין נוסף, שגם לאחר מעשה

נהרגת משום שבא תקלה על ידה. - ויתכן דבאמת לאחר מעשה כשנהרגת מדין תקלה בעינן דוקא בית דין של כ"ג. - ומעתה ביאר ה"אגרות משה", דמיושב היטב איך פנחס הרג את הנבעלת בלא בית דין של עשרים ושלושה, כיון שהרג בשעת מעשה מדין קנאים, ולא מחמת התקלה, ובכהאי גוונא אין צריך בית דין של כ"ג. - ובזה מיושב גם כן קושיית האחרונים מאי טעמא יליף הרמב"ם רק מהריגת נשי מדין, ולא יליף הכי מהריגת כזבי, והיינו משום שכזבי נהרגה מדין קנאים ולא מדין תקלה. ע"ש ב"אגרות משה".

בדקדוק לשון הרמב"ם פ"ב מאיסורי ביאה ה"ה

ה) והנה הרמב"ם (פ"ב מאיסורי ביאה הלכה ה') כתב: "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי שנאמר ואת האשה אל קבתה". עכ"ל. ומדוקדק לשון הרמב"ם שכתב לפגוע "בהן", משמע דגם את האשה אין להרוג אלא בשעת מעשה. - וצריך ביאור דבשלמא את הבועל אסור להרוג רק בשעת מעשה, דהכי נאמרה דהלכה למשה מסיני, אבל הנבעלת שנהרגת משום שבא התקלה על ידה, מאי טעמא מותר לפגוע בה רק בשעת מעשה.

כיישוב דקדוק הרמב"ם עפ"ד האגרו"מ

אכן לפי דברי ה"אגרות משה" הנ"ל אתי שפיר, דהלא ביאר דגם בנבעלת יש דין קנאים פוגעים בה, ואם כן גם בלא בית דין של עשרים ושלושה היא נהרגת. מיושב מה שכתב הרמב"ם שגם בנבעלת אסור לקנאי להורגה רק בשעת מעשה. כיון שהרמב"ם קאי על דין הריגתה על ידי הקנאי שאז נהרגת בלא בית דין, ודין הריגה זה הוא דוקא בשעת מעשה.

בפסיקתא פרשת פנחס

ו) והנה בפסיקתא (פרשת פנחס) מבואר כדברי ה"אור החיים" הנ"ל. דגרסין: "ויהי אחר

המגפה ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר (במדבר כ"ו, א'), מפני מה פסוק זה מופרד, להודיעך כי פרשת צרור את המדינים לא היתה אלא לאחר זמן, שנאמר בפרשת ראשי המטות (במדבר ל"א, ב') נקום נקמת בני ישראל מאת

המדינים, ולמה נאמרה פרשה זו בכאן, לפי שהיתה המגפה ונפלו עשרים וארבעה אלף מישראל, אמר הקב"ה, בני נפלו מן המחטיאים והם המחטיאים לא יפלו, וכבר כתבתי בתורה ואת הבהמה תהרגו, וומה

בהמה שאין בה דעת והואיל ובאת תקלה על ידה תהרג, אלו המדיינים שהכשילו את בני על אחת כמה וכמה, לכך נאמר צרור את המדיינים, ויהי החאי המגפה, זה בשביל זה."

האם יש פטור דלעתת אונס מחמת מעשה כשפים

וישב ישראל בשטים וגו' ותקראנה לעם וגו' ויצמד ישראל וגו'
(במדבר כ"ה, א' - ג')

בפירוש הרקאנטי (כאן) כתב: "מדרש רות (זוהר חדש ל"ז, א'), אין לך נשים מתעסקות בנחש וכשוף כבנות מואב, מאי כתיב, ויצמד ישראל לבעל פעור ויאכל העם, כיון דהוו אוכלי מידי בחורשיי הו מיד הוו סגדין לון לטעותהון. - וכבר הזכרנו זה המאמר בפסוק (שמות כ"ב, י"ז) מכשפה לא תחיה. ונראה מכוונתם כי לא היו שולטין עליהם רק על ידי כשפים. - ואל תתמה איך יעבור אדם על דעת בוראו על ידי כשוף, שהרי בביאור אמרו רבותינו ז"ל בעירובין (מ"א: ג') דברים מעבירים האדם על דעתו ועל דעת המקום, רוח רעה ודקדוקי עניות והרשות, וכשפים בכלל רוח רעה הם. - וסוד הענין, כי אין הבורא יתברך ויתעלה משנה סדר פעולות מדותיו בעבור האדם רק אם יהיה ראוי לכך, כרבי חנינא שאמרו עליו (סנהדרין ס"ז:): שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה. - ואולי תאמר, אחרי שהיו כמו אנוסין, למה נענשו. ונראה לי להשיב כי לא היה להם להתערב עמהם לאכול מזבחיהם. - והרב רבי אלעזר מוומשא כתב כי אין חטא המכושף גדול כאשר החטאים, ואם איננו כן, יש לו סוד, והמשכיל ידום, כי אין להרהר אחר מדת הדין."

בביאור הלבוש על הרקאנטי

(א) הנה יעויין בלבוש, בפירושו על הרקאנטי, שכתב: "ואם איננו כן יש לו סוד והמשכיל ידום. אולי הסוד נרמז במאמרם ז"ל (פ"ד אבות מ"ב) שכר עבירה עבירה, כי מא שכבר עבר ומשך עליו מאלו הכחות מדעתו, הם מתגברין עליו ומעברים עוד אותו גם שלא מדעתו. ולכך אין קדוש ברוך הוא עוזרו ומשנה סדר פעולות מדותיו בעבורו, וזהו עונשו בסוד השם שאין להרהר עליו. והעד, כאשר תמצא כי אין הכישוף מזק לא לכל אדם ולא בכל שעה". עכ"ד.

דברי ספר חסידים

(ב) והנה כיו"ב מבואר בספר חסידים (סימן תתשס"ז, אלף קס"ז) שכתב: "וכן המכושף אין חטאו גדול כמו שאינו מכושף וחוטא". עכ"ל. - והיינו כדברי הרקאנטי (כאן) שכתב הדעוון של שיטים לא היה חמור כל כך, להיות באונס על ידי מעשה כשפים.

חקירת הגר"ח פלאג'י במי שעשה איסור כשהיה מכושף אם חייב או פטור

(ג) ובספר "גנזי חיים" להגר"ח פלאג'י (מערכת כ', אות כישוף) נסתפק באם עשו לאדם כישוף, ומחמת הכשוף חילל שבת, או עשה שאר אסורים, האם חייב או פטור, דאנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה. - וע"ש שביאר הגמ' בסנהדרין (ס"ז:): וחולין (ז'): דכשפים מכחישים פמליא של מעלה, ופריך התם ממעשה דרבי חנינא בההיא איתתא דקא מהדרא למשקל

עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא לעשות לו כשפים. ומשני, שאני רבי חנינא דנפישא זכותיה. ופירש רש"י בד"ה דנפיש זכותיה כו', דלכך מסר נפשו להצילה, הא לאו הכי היה נלכד רבי חנינא ברשתם. ואם כן מוכח דהו אונס גמור.

וע"ש שהביא עוד מדברי הזוה"ק פשת כי תשא (ח"ב קצ"ב ע"א), על הפסוק "ויקח אהרן מידים", וז"ל הזוה"ק: "אמר ויקח מידם, חמו מה עבד אהרן, גבר נביאה, גבר חים, לא ידע לאסתמרא, דאלו נטיל מארעא, כל חרשין דעלמא, לא הוו יכלין לאצלחא, אבל במה אצלחו, בעובדא דא, בגין דויקח מים ולא מארעא". ע"ש.

ויעוי"ש ב"גנזי חיים" הנ"ל שהביא עוד מספר חסידים (סימן תתשס"ז, אלף קס"ז) שכתב: "וכן המכושף אין חטאו גדול כמו שאינו מכושף וחוטא". עכ"ל.

דעת הרמ"ק ב"אור יקר" דאין לפטור בטענת אונס מצד מעשה כשפים

(ד) אולם הרמ"ק בספר "אור יקר" (דרישות בעניני המלאכים, דרשה חמישים, חקירה השישית, כרך י"ז דף כ"ג ע"א) כתב דאין לפטור בטענת אונס מצד מעשה כשפים. - וז"ל: "ודע כי בענין המדבר, אין כח לשלוט אלא דוקא אם כן עוונותיו ילכדונו. המשל בזה, אם יכשפו על האדם להחטיאו בעריות, אם יהיה נזהר בעוון ההוא, לא יועילו מעשיו, והיינו דאמר בגמ' טול וגו'. וזה טעם זמרי בן סלוא, עם היות

אונס, ואינו שוגג, כש"כ באשה, שבכהאי גוונא שעשה לה כשפים, דהוי אונס, ומותרת לבעלה. - ובבבלי, דלא מזכיר זה, אין זה משום דחולק, רק חדא מתרי ותלתא טעמי הוא דנקט. עכ"ד.

ביאור ה"פתחי עזרה"

ט) והנה בספר "פתחי עזרה" על שו"ע אהע"ז (בסימן ל"ג סעיף א', ובסימן מ' סעיף א') שהביא הירושלמי (פ"ח דנזיר ה"א) הנ"ל, ופירוש ה"פני משה" שם שפירש דמפני כשפים חשיב אונס, ולכן פטור. וע"ש שהקשה דאם כן בכל עבירות שעשה מזיד, יכול לתרץ דהיה אונס כזה, ולא מצינו כן בכל מקום. - ולכן פירש הירושלמי, דלמאי דקיי"ל דעיקר החיוב בשפחה חרופה על הגמר ביאה, ובכתובות (נ"א:) אמרינן דאשת ישראל שנאנסה אפילו סופה ברצון מותרת, דזה גופא הוי אונס, דאי אפשר שלא תגמור ביאתה, דיצרא אלבשה, ובשום אופן לא תוכל להמלט מזה, אף על פי שרצונה להמלט מזה. ולפי זה י"ל שפיר, דבשלמא בכל עריות דחייב על העראה, לא שייך אונס, מה שאין כן בשפחה חרופה דהחיוב הוא דוקא בגמר ביאה, יכול לטעון דהיה אונס, דיצרו היה תוקפו לגמור. וזהו הפירוש בירושלמי "מפני כשפים שעשת לי", היינו דצירא אלבשיה, ובשעת החיוב היה אונס, והיינו דוקא כשטען כן בפירוש בפה מלא, מה שאין כן כשלא טען כן, אמרינן דודאי היה ברצונו.

ביאור ה"חמדת ישראל" לבעל ה"כלי חמדה"

י) והנה בספר "חמדת ישראל" לבעל ה"כלי חמדה" (בקונטרס נר מצוה, אות פ', מצוה ש"י) הביא הירושלמי (פ"ח דנזיר ה"א) הנ"ל, ולפי זה נקט בפשיטות, דגם בכל חייבי מיתות בית דין על ידי זנות, אף שהתרו בהם, יכולים אחר כך לטעון שהיה על ידי כשפים, והיו אנוסים. - וכתב דלכן היו הסנהדרין בעלי כשפים, שיכירו לפי הענין אם היה יכול להיות על ידי כשפים, או לא.

אמנם ע"ש ב"חמדת ישראל" שהעיר, דאם כן בטלו כל חייבי מיתות בית דין שבעריות,

הוכחה לדבריה. ע"ש שמצדד אם חיישינן לכשפים. - ולבסוף מסיק להתיר בזה.

בתשו' "בית שלמה"

אולם בשו"ת "בית שלמה" (אהע"ז סימן ט"ו) פליג על דברי "העמק שאלה" הנ"ל, ואוסר את האשה, והולד הוא שתוקי. - אך בתשו' "העמק שאלה" (אהע"ז סימן ח') השיב על דברי ה"בית שלמה" הנ"ל, וס"ל להתירה.

בתשו' הגר"ש קלוגר

ז) ויעויין בספר "נדרי זריזין" להגר"ש קלוגר (שו"ת מה"ת לחידושי הש"ס נדרים פרק י"א, תשורה ט') שכתב בנידון שנשאל במעשה נפלאה, שלפי טענת האשה, יש לחשוש שנבעלה על ידי אחר תחת בעלה בכישוף. ודקדק לישנא דגמ' בכתובות (נ"א:) דס"ל דתחילתו באונס וסופו ברצון דאסור, ופרכינן דלא נתפשה אסורה, הא נתפשה מותרת, דהיכי משכחת לה. וצ"ע לכאורה, מאי פריך, נימא בכה"ג שעשה לה כישוף, ולא היה בה דעת, דלא שייך לומר דהוי סופה ברצון. - ויעויי"ש שכתב ליישב, דבאמת לק"מ, כיון דאינה בר דעת, פשיטא דמותרת, ולא צריך קרא להשמיענו זה, כיון דהיתה אז פטורה מכל המצות.

וחיזין דנקט הגר"ש קלוגר בתשו' הנ"ל, דכשזינתה על ידי כישוף, מותרת לבעלה, מטעם דלא נחשבת בר דעת באותה שעה, ופטורה מכל המצוות.

הוכחת ה"אור שמח" מירושלמי פ"ח דנזיר שמותרת לבעלה

ח) והנה בספר "אור שמח" (פכ"ד מאישות הי"ט) חקר בדין זה, אם על ידי כשפים עשה לה, שזינתה עמו, האם הוי אונס, או לא. - והוכיח מירושלמי (פ"ח דנזיר ה"א) שמותרת לבעלה.

דברי ה"אור שמח"

דיעויי"ש באור שמח שכתב: "ונראה לפשוט מהירושלמי מפורש פרק שני נזירין (נזיר פ"ח) הלכה א', 'אמרו לו, אם ירצה לומר מזיד הייתי, בשפחה חרופה מה אית לך, שוגג חייב מזיד חייב, שיכול לומר הערתי אבל לא גמרת, כדאמר רשב"ל, נאנסתי מפני כשפים שעשתה לי", הרי דבעשה לו כשפים, מיקרי

שבאת כזבי בת צור בכשוף אליו כדפירש בזוהר, שהרי כנגד משה רבינו ע"ה היתה באה, וצדיק מצרה נחלץ, שהרי משה רבינו ע"ה היה ניצול מעבירה זו בטוב יושר מעשיו, אבל הרשע שנתאוה מקודם לעבירה נכשל בה. ולזה לא יוכלו הכשפים לשלוט במדבר, אם לא יהיה בו הכנה מצד מעשיו הרשעים כדפירשנו, ולזה חייב בעונשו, ולא יועילו טענת אונס. עכ"ד.

בתשו' "בנין עולם"

ה) ובתשו' "בנין עולם" להגר"א חבר (אהע"ז סימן ט') כתב כן, בנידון שנשאל, באשה שנחשדה שנטמאה תחת אשה, דמה שאמרו דאף אם זינתה הוא בגדר אונס מחמת שנעשה לה כישוף על ידי אכילת התפוח שנתן לה הנואף לגרום לה תאוה גדולה אלו, הבל יפצה פיהם, והם דברים בטלים, לא ניתן לכתוב כלל. דלו ייבא טענתיהו דיש בזה ממש, שיכולים לעשות כן לאשה על ידי תחבולה כזאת, אין זה בגדר אונס דשרייא רחמנא לבעלה מכמה טעמים. - וע"ש שכתב, דמעולם לא שמענו שעל ידי כישוף יהיה האדם מוכרח במעשיו לעשות עוון, ולהפטר מדיני שמים, שאם כן כל חייבי מיתות בית דין יהיו פטורים בטענה כזו, שהיו מוכרחים במעשיהם. - והוסיף עוד, דאפילו יהיבא טעותיהו, הא אפילו באונס גדול שמותרת לה, גם כן אסורה לבעלה, כל שלא נבעלה באונס והכרת, שהרי אסתר הצדקת שהתירו לה הבית דין הגדול לילך לאשורוש, בשביל הצלת כל ישראל, אפילו הכי נאסרה לו למרדכי, ואמרה כאשר אבדתי אבדתי וגו', עד עכשיו באונס (מגלה ט"ו), ומקרא מלא הוא "והיא לא נתפשה", דוקא באם הביאה עצמה הוא באונס ממש. ע"ש.

בתשו' "העמק שאלה"

ו) ובשו"ת "העמק שאלה" (אהע"ז סימן ז') כתב בנידון המש התמוה שהיה בשעתו, שאשה שילדה ולד של קיימא לאחר שפרשה מבעלה שלשה עשר חדשים, והאשה טענה שהולד כשר מבעלה, ומה שנשתהה כל כך הוא מחמת שבעלה עשה לה כישוף שיעצור הולד, כדי שתמות האשה על ידי זה, ויש קצת

שיוכלו לטעון אחר כך שהיה על ידי כשפים. - ותירץ, דהוי ליה מיעוט דלא שכיח, ולא חיישינן ליה. ואפילו אם טוען אינו נאמן. אבל בית דין אין חוששין לזה. - ויעויי"ש שהעיר לפי זה על דברי תשו' הרשב"א (סימן אלף רנ"ז) שכתב דאם אומר אני זניתי עם אשתך, דלא שייך בזה פלגינן דיבורא, דליכא למימר דהיה לאונסו, כיון דאין קישוי אלא לדעת. וקשה דהא נימא פלגינן דיבורא, דהיה לאונסו על ידי כשפים שעשו לו.

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46
לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

